

Klausdalsbrovej med træalléen
til Buddinge Station i 1955. Foto: Eugen Amding

Bytræet gennem 115 år

Med en stigende bekymring og opmærksomhed på byens træer og deres værdi opstod der i 2016 et ønske i Gladsaxe Kommune om at kortlægge byens træer. Ikke af antallet af træer på tidspunktet, for det havde man allerede lavet i 2015. Man ønskede at få be- eller afkræftet bekymringen om, at antallet af bytræer var på vej ned. Man havde oplevet hvordan, kommunens veje var udfordret på deres træbestand. En stor mængde data i form af gamle kort, flyfoto, fotografier fra byarkivet, skriftlige kilder og gamle træregistrarer blev samlet, systematisk gennemgået og analyseret. Resultatet blev en gennemgående analyse af bytræbestanden i Gladsaxe Kommune siden 1900 samt en historisk analyse af udvalgte områder i kommunen.

Når vi her taler om bytræer, så er der tale om de kommunalt ejede træer på vejareal, dvs. vejtræer, træer på pladser og gadehjørner. Træer i parker og private haver er ikke medregnet, og den reelle opfattelse af mængden af træer i byen er derfor noget anderledes. Særligt villavejene i dag med træer i private haver syntes i 2016 at fremstå noget mere grønne og beplantet end de nøgne hovedgader, hvor vejprofilen strækker sig fra facade til facade. Men byens hovedgader og villaveje har ikke altid stået uden vejbeplantning. Analysen fra 2016 viser et billede af, hvordan træerne har været en del af byplanlægningen gennem 115 år.

Bytræet 1900

Ved århundredeskiftet bestod det nuværende Gladsaxe Kommune af fire landsbyer forbundet af lande- og sogneveje. Kortmateriale fra tiden, De Høje Målebordsblade, viser, hvordan landevejene skar sig gennem marklandskabet i mere eller mindre lige stræk. På kortene er der markeret med små cirkler, hvor der ved optegnelsen blev observeret træer. Signaturen viser også, om der stod træer på begge sider af vejen eller kun den ene. Ved særlige steder, såsom ved vejkryds, skarpe sving samt grøfter og åer er der ligeledes markeret, at der har stået enkelte træer.

Vejtræernes formål var at lede folket sikkert gennem landskabet i en tid uden vejbelysning, hvor vejene bestod af grus med anlagte grøfter langs siderne. Når mørket faldt på, blev den simple vej svær at skelne fra det omkringliggende flade marklandskab. Træernes kroner og stammer dannede rammerne om vejene, således, at man blev ledt sikkert frem uden fare for at ende i grøfterne. Om vinteren når sneen lå tykt, har det ligeledes været svært at skelne vej fra mark. Her sørgede træerne for, at vejene markeredes i det åbne snedækkede landskab.

At træerne har været særligt vigtige i det åbne land fremgår af markeringen på målebordsbladene. Her findes kun få markeringer af træer inde i landsbyerne. Ikke at der ikke var træer i landsbyen, men man må antage, at selve landsbyens markering på kortene har været vigtigere end de enkelte træers. Fotos fra omkring år 1900 viser, at der i landsbyerne var træer der, som på landevejene, var plantet på lige rækker med fast afstand. Det sparsomme antal bybilleder fra tiden gør det svært at sætte tal på hvor mange bytræer, der var i landsbyerne. Derimod har analysen af De Høje Målebordsblade vist, at der ved opmålingen i år 1900, stod omkring 1.645 træer langs lande- og sognevejene i den nuværende Gladsaxe Kommune. Med sammenlagt 30 km vej er det et gennemsnit på 55 træer pr/km. offentlig vej. Af arter kan nævnes poppel og røn.

Nye villakvarterer, nye træer

Fra år 1900 begyndte udstykningen af gårdenes jorder øst for Budinge, der senere blev til bydelen Søborg. Sammen med udstykningerne af parceller blev de første villaveje markeret i landskabet. Blandt betingelserne for køb af en parcel var, at parcelejerne i et fælleskab, en grundejerforening, skulle anlægge vejene for egen regning. Mange af grundene blev i den første tid benyttet som primitive sommerhuse og nyttehaver af københavnere. Derfor var det svært at komme til enighed om, hvordan og hvornår vejene skulle anlægges. Mange af vejene lå således hen med plørede hjulspor, det krævede sit at komme frem. Men efterhånden som flere grunde blev solgt og grundejerforeningerne styrkedes, begyndte anlæggelsen af villavejene for alvor.

Det første område, der fik succes med dette blev Frederiksborgvejens villakvarter – trekanten – som dækker over fire veje; Niels Finsens Allé, Vilhelm Bergsøes Allé, Erik Bøghs Allé og Carl Blochs Allé. Disse fire veje stod færdige i 1904. Som kutymen var for tiden, blev anlæggelsen af vejene efterfulgt af plantning af vejtræer. I alt blev

Søborg Hovedgade i 1905. Vejene er nyanlagte med vejtræer. På begge sider af vejen ses villaerne på de nyudstykede parceller. Foto: Gladsaxe Byarkiv

Fra Søborg Hovedgade ses Vilhelm Bergsøes Allé med den tydelige allétræ beplantning. Den grusbelagte kørebane er her adskilt fra fortov med kantsten.

Foto: Gladsaxe Byarkiv

der på de fire veje plantet 324 træer. Hver vej fik sin art, og således blev vejene beplantet med bornholmsk røn, almindelig røn, lind og ahorn. Med et samlet vejnet på godt halvanden kilometer stod der i gennemsnit 216 træer per kilometer vej i grundejerforeningen. Træerne blev plantet som allétræer med fast afstand på ca. ti meter og adskilte den grusbelagte kørebane fra de primitive fortove.

Flere af de omkringliggende villaveje blev efterfølgende også anlagt med bedre kørevej og allétræer.

Det var ikke kun ved anlæggelsen af nye villaveje at træerne blev prioriteret i planlægningen og udførelsen. Også ved udvidelsen af de eksisterende landsbyer ny- og genplantede man vejtræer. Træerne var til stadighed en naturlig del af bybilledet i begyndelsen af 1900-tallet.

Træerne fordrives

Op gennem 1920'erne og 30'erne udvides byerne yderligere og nye bydele skyder op. Ved anlæggelsen af nye kvarterer bliver træerne ikke længere prioriteret, der plantes i disse år ikke mange nye bytræer. Grunden til dette kan meget vel være den stadigt stigende forsyning af elektricitet. Med denne nye teknologi kunne man installere vejbelysning i byerne, og elmasterne dannede orientering udenfor byerne. Træernes tidligere funktion som retningsgiver og sikkerhed var ikke længere nødvendig, og de blev i stedet en udgift for de nye vejere. Hvor man flere steder havde særlige regler for byggeriets udformning og arkitektur, var der ingen regler for vejtræer.

Den nye elforsyning havde ikke kun betydning for antallet af nyplantede træer. Også de eksisterende store vejtræer blev fældet for at gøre plads til elmaster og luftledninger. Flere steder langs de større veje blev alle træerne i den ene siden af vejen fældet, hvor masterne blev placeret. På de mindre veje fik træerne i første omgang lov at blive stående, hvor de var så små, at de ikke nåede elledningerne, eller hvor masterne blev placeret i skellet til villahaverne.

For mange af træerne blev det en stakket frist. Hvis ikke de blev for høje, havde de efterfølgende store ændringer i vejprofilen været på bekostning af de resterende træer. Både på mindre og særligt større veje var kravet til bredere veje af betydning for, om der kunne findes plads til træerne.

På Frederiksborgvej, den nuværende Søborg Hovedgade, lavede man i midten af 20'erne en større omprofilering af vejen. Vejbanerne gjordes bredere for at imødekomme den stadigt stigende biltrafik, og sporvognens indtog, som krævede yderligere plads. Cykelstier og fortove skulle der også være plads til og alle disse funktioner måtte klemmes ind mellem de eksisterende bygninger. Den store vejomlæggelse levede ingen plads til vejtræerne. De efterfølgende 10-20 år fulgte de resterende store veje og vejtræerne forsvandt ud af bybilledet et efter et.

Træfældning på Mørkhøjvej i 1937. 30'ernes vejudvidelser krævede mere plads på bekostning af de gamle vejtræer. Foto: Gladsaxe Byarkiv

Allétræer på Lykkesborg Allé 1937. De nye elmaster er placeret i skel til villahaverne og vejbane samt fortove er stadig grusbelagte. Ved vejsaneringerne i 1950'erne blev træerne fældet til fordel for bredere asfalterede vejbaner. Foto: Gladsaxe Byarkiv

Buddingevej 1942. Trærækkerne på vejens østside er erstattet af elmaster.
Foto: Eugen Amding

På villavejene i Søborg, hvor der oprindeligt var plantet allétræer, fik træerne lov til at blive stående længere tid end på de store veje. Men også her blev det med tiden nødvendigt at omlægge vejene og lave bredere vejbaner og faste belægnings. Med asfalterede veje og flise-
fortove forsvandt også disse træer op gennem 1950'erne.

Buddingevej 1948. Vejudvidelse og separate cykelstier og fortove har efterladt Buddingevej træløs med et vejprofil der strækker sig fra facade til facade.

Foto: Eugen Amding

Analysen af placeringen og antallet af vejtræer viser, at der i 1954 kun findes 324 bytræer i hele kommunen. Hvilket paradoksalt nok er samme antal, som man alene plantede på de fire nye veje i Søborg i 1904. Placeringen af træerne koncentrerer sig til få vejstrækninger og næsten ingen af træerne fandtes på villakvarterernes veje. Gladsaxe Kommune havde i 1954 159 km. kommune- og amtsvej. Med 324 træer giver det et gennemsnit på to træer per kilometer vej. Reelt var der kun ca. 7,5 km vej, hvor der rent faktisk fandtes regelmæssige vejtræer. Med et gennemsnit på 43 træer per km. vej var det stadig langt under antallet i 1900 på 55 træer per kilometer.

Træerne vender tilbage

Samtidig med at bytræerne forsvandt i de daværende bydele og villakvarterer, sås det i slutningen af 50'erne til midten af 60'erne, at træerne fik en plads i byplanlægningen af nye bydele. Ved opførelse af boligbyggeriet Høje Gladsaxe, Mørkhøj Industri kvarter samt langs Søborg Parkallé blev træerne en del af byprojekterne.

Ved opførelsen af boligblokkene langs Søborg Parkallé i midten af 1950'erne planlages der samtidig et 20 meter bredt og 540 meter langt plantebælte langs vejen. På stedet plantedes der i præcise rækker 408 lindetræer. Træerne blev med fast afstand plantet i fire rækker af 102

Trafiksanering med adskillelse af trafikkanter på Frødings Allé 1993.
Vejbeplantningen består af paradisæble plantet to og to med bundbeplantning.
Foto: Ole Wildt

træer. Desværre måtte man kun få år efter, på grund af vejudvidelse, fælde 50 af træerne i den yderste række i den nordlige ende. De resterende træer fik lov at blive stående og fremstår i dag som en markant beplantning for området.

Ti år efter, i midten af 1960'erne planlagde og anlagde man Mørkhøj Industri kvarter. Langs de brede veje blev der planlagt, at der skulle plantes omkring 250 plataner i særlige bede imellem de mange parkeringspladser, som den øgede mængde biler krævede plads til. Træerne skulle sammen med de strenge bygge regler for området skabe et homogent udtryk for det samlede industriområde. Træerne har i det store hele fået lov at blive stående og danner i dag netop en fin overgang mellem industriens bygninger og de tilstødende veje. Samtidig med Mørkhøj Industri kvarter opførtes det for tiden moderne men omdiskuterede boligbyggeri, Høje Gladsaxe. Bebyggelsen skulle ligge tæt forankret til de omkringliggende naturområder. På bebyggelsens nordside, langs Gladsaxevej, plantede man omkring 600 træer som afskærmning mellem bebyggelse, parkering og vej.

De store byudvidelser op gennem 1900-tallet, og særligt i 50 og 60'erne, efterlader Gladsaxe Kommune så godt som fuldt udbygget i 1970'erne. Der er kommet nye industriområder og almennyttige boligområder ligger fast forankret mellem villakvartererne. Den bymæssige planlægning består nu i at optimere og omdanne eksisterende

byområder. 1970'erne er også årene, hvor man igen begynder at plante træer langs de større trafikveje og på byens pladser. Et eksempel er stationsforpladsen på Bagsværd Station, hvor der omkring 1979 i umiddelbar forbindelse med åbningen af den nye station, blev plantet 75 træer på pladsen og de omkringliggende veje. Ikke alene plantede man nye træer, man bevarede også et enkelt træ, et stort elmetræ, der senere skulle blive et ikonisk træ for Bagsværd Bymidte. Træet havde stået i baggården til Bagsværd Kro, men da kroen blev revet ned for at gøre plads til stationspladsen, kom det gamle elmetræ til at stå midt på den nye plads. Træet havde nu fået en central placering og blev de kommende år indhyllet af hundredevis af lyskæder, der med deres tusinde af små lyspærer lyste træet op i de mørke vintermåneder.

Analysen af antallet af bytræer i Gladsaxe Kommune fastsætter antallet af bytræer i 1981 til at være 1.593. Heraf står de tre områder, Høje Gladsaxe, Mørkhøj Industri kvarter samt Søborg Parkallé, for de 1.116 svarende til 70% af det samlede antal træer. De resterende 477 træer er placeret på få af de større veje og pladser. Der er på tidspunktet stort set ingen vejtræer på villavejene.

Først op gennem 1980'erne og 1990'erne finder træerne tilbage til villavejene. Hvor den øgede mængde trafik førhen havde været en af de store årsager til at vejtræerne var forsvundet fra vejene, er netop den massive trafik med til, at træerne kommer tilbage. I 1980'erne og 1990'erne begynder man at sikre de bløde trafikanter i trafikken ved at lave trafiksanering i form af indsnævring samt adskillelse mellem trafikanterne. Her har man i høj grad brugt træerne som fysisk adskillelse, men man har også haft øje for det rent æstetiske i at bruge træerne som elementer i trafiksaneringen. På villavejene i Søborg, hvor der tidligere var plantet alléer, er der nu igen plantet forskellige arter som paradisæble, pære, røn, søjle eg og flere andre arter. Antallet er dog langt fra det samme. Hvor der for eksempel på Frødings Allé blev plantet omkring 90 træer i begyndelsen af 1900-tallet stod der i 1981 kun ni træer.

Hovedfærdselsårene og amtsveje

I de sidste 10-20 år af 1900-tallet blev antallet af bytræer øget markant. En stigning på 225% fra 1981 til 2003 gjorde, at man i 2003 kunne finde 3.588 bytræer i Gladsaxe Kommune. Af disse træer stod ca. 725 på amtets veje. Amtet havde i 1980'erne og 1990' plantet træer langs stort set alle deres veje i kommunen. På Gladsaxe Ringvej (Ring 3) havde

amtet således plantet godt 5.000 egeplanter, *Quercus robur*, i midterrabatten mellem kommunegrænsen til Herlev og Gladsaxe Trafikplads, en strækning på 1,6 km. Tanken med de 5.000 egeplanter var, at nogle skulle vælges ud og vokse op til at blive træer, resten skulle klippes som pur. I 2003 blev der registreret 126 egetræer på strækningen, der som planlagt stod i en bund af egepur. Samme år blev der på det sidste stykke af Gladsaxe Ringvej, mellem trafikpladsen og Buddinge Rundkørsel registreret 160 robinietræer.

På Buddingevej, mellem rundkørslen og kommunegrænsen til Lyngby, stod 72 lindetræer, *Tilia pallida*, og på hovedgaderne, Søborg-, Buddinge- og Bagsværd-, stod tilsammen for 339 af de registrerede træer i 2003. Træerne var hovedsagelig hæg, *Prunus padus*, men også *Acer pseudoplatanus* 'Negenia', *Tilia pallida*, *Caragana aborescens* og en enkelt *Ginkgo biloba* stod plantet på strækningen. De resterende amtstræer var asketræer, *Fraxinus excelsior*, på Bagsværdvej. Sammen med kommunens egne træer stod ca. 40% af Gladsaxes bytræer på hovedfærdselsårerne. Det vides ikke præcis hvornår antallet af bytræer i Gladsaxe Kommune toppede efter at man i 70'erne atter begyndte at plante bytræer, men 2003 har det højest antal registrerede træer. Kun fire år efter, i 2007, var antallet af bytræer nede på 3.567, et fald på 11 træer. De var nu alle under kommunens drift, da man ved amternes nedlæggelse i 2007 overdrog alle 725 af amtets træer til kommunen.

Digital registrering

I 2015 foretog Gladsaxe Kommune en digital registrering af kommunens bytræer. Med GPS -udstyr blev der i felten blandt andet registreret træernes præcise placering, art, stammeomkreds og tilstand. Man valgte dengang at undlade registreringen af træerne langs Gladsaxe Ringvej samt Buddingevej, da man allerede på dette tidspunkt forventede, at de skulle fældes ved anlæggelsen af den nye Letbane. Heller ikke en gammel kastanieallé på villavejen Søhuse blev registreret, da træerne med en alder på 100 år var i sådan en stand, at man planlagde en fældning af dem. Fældningen blev dog mødt af store protester fra grundejerne, og man valgte i stedet at forsøge sig med en større beskæring og se tiden an. Med antallet af digitalt registrerede træer, træerne på Gladsaxe Ringvej, Buddingevej og Søhuse var der i 2015 sammenlagt 3.472 bytræer i Gladsaxe Kommune.

Nye plataner plantet i rodkassetter og med rodspærre på Søborg Hovedgade foran Søborg Kirke, 2016. Foto: Berit Rørbøl

Kommunens bytræer i 2015 fordelte sig på ca. 24 forskellige slægter og 43 arter. Størst repræsenteret var platan, *Platanus acerifolia*, med 706 træer. Andre stærkt repræsenterede slægter var lind (*Tilia cordata* og *T. pallida*) med 608, tjørn (*Crataegus crus-galli*, *C. laevigata* og *C. monogyna*) med 405, ask (*Fraxinus excelsior* og *F. var*) med 367,

eg (*Quercus petraea* og *Q. robur*) med 269 og akasie (*Robinia pseudoacacia*) med 248 bytræer. Ahorn *Acer* var repræsenteret med 237 træer, dog fordelt på syv forskellige sorter, blandt andet ahorn, spidsløn og søvløn. Tilsammen dækkede de syv slægter 82% af Gladsaxe Kommunes samlede bytræbestand.

Bytræet i dag og hvad fremtiden byder

Træregistreringen fra 2015 må siges at være den mest præcise af registreringerne gennem tiden, da det er den eneste der er lavet på stedet og ikke ved at samle og analysere gamle kort, kilder og fotos. Til trods for dette giver de forskellige registreringer et billede af bytræets betydning siden 1900. Fra at være en naturlig og nødvendig del af vejprofilen, må træerne nu kæmpe om den sparsomme plads i byerne. Ikke kun på overfladen hvor vejprofilen strækker sig fra facade til facade, men det stadigt stigende forsyningsnet under jorden har stor indvirkning på, hvor bytræerne kan placeres. Man har de seneste år i Gladsaxe Kommune set konsekvensen af pladsmangel med træer, der mistrives og aldrig når et stadie hvor de til fulde udnytter deres potentiale. Der er derfor kommet mere fokus på vigtigheden i træets etablering og vækstvilkår. Man forsøger sig med forskellige typer af plantehuller med opbygninger med for eksempel rodkassetter der beskytter rodnettet mod trafik og rodspærre for at forhindre rødder i at sprede sig ind i forsyningsnettet eller under belægninger. Dette vurderes ikke til at være de bedste betingelser for træernes vækst, men den bedste løsning man kan tilbyde træerne under de nuværende forhold. Bekymringen om bytræets fremtid i Gladsaxe Kommune har resulteret i, at der er en decideret træpolitik på vej, der blandt andet skal fokusere på at sikre de nuværende træer samt arbejde på, at der skal plantes nye og flere træer under forbedrede forhold.

Litteratur

Cramer, C. (1979). <i>Gladsaxe bogen I – Træk af Gladsaxe-Herlev Kommunes historie fra de ældste tider til 1909</i>. Historisk-topografisk Selskab for Gladsaxe Kommune.	Det Kongelige Bibliotek (u.a). <i>Luftfotosamlingen</i>. [online] Det Kongelige Bibliotek. Tilgængelig på: http://www.kb.dk/da/nb/samling/lf/index.html [Sidst tilgået 2. aug. 2016]. Geodatastyrelsen (2016). <i>Høje målebordsblade 1842-1899</i>. [kort] Geodatastyrelsen.

- Gladsaxe Byarkiv (2016). *Gladsaxe billeder*. [online] Billeddatabase. Tilgængelig på: <http://gladsaxe billeder.gladsaxe.dk:8080/byarkiv/Site/index.jsp> [Sidst tilgået 6. aug. 2016]
- Gladsaxe Kommune, Trafik- og Teknikudvalget (2015b). *Fældning af træer Kastanicalléen på Søhuse*. [online] referat 17. august 2015, sagsnr: 50. Tilgængelig på: http://www.gladsaxe.dk/kommunen/politik/byraad_og_udvalg/dagsordener_og_referater [Sidst tilgået 2. aug. 2016].
- Københavns Amt (2006). *Materiale fra amtet – træliste*. [liste] Gladsaxe Kommune
- Lebech, M. (1971). *Gladsaxe bogen II – Gadsaxe Kommunes historie fra 1900 til 1941*. Historisk-topografisk Selskab for Gladsaxe Kommune.
- Rørbøl, B. (2016). *Bytræet gennem 115 år – Udvikling og afprøvning af metode for registrering og analyse af bytræbestanden i Gladsaxe Kommune*. Speciale ved Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.
- Sørensen, K. og Boje, P. (2001). *Fra klondyke til moderne velfærdskommune Gladsaxes politiske historie 1900-2000*. Grafia Tryk ApS for Gladsaxe Kommune